

TURISSA

Número 26. Febrer de 1998. Any IX. 2a època

Preu: 300 PTA

EN XOXA

ESCALADA

A TOSSA

JOSEP PLA

EL TAPÍS

D'EN XIXANET

CARNAVAL

A TOSSA

CARNESTOLTES:

UNA MICA

D'HISTÒRIA

EL CARNAVAL

ELS VELL

CARNESTOLTES

DE TOSSA

"En Xoxa"

Oli i collage sobre tela. CARBONELL, 1980

**C
A
R
N
A
V
A
L**

1r PREMI CARROSES

1 9 9 8

2n PREMI CRRROSSES

En Xoxa

JOSEP S. CULLELL I CODINA

"Quan un home s'ha deslligat de la família, de les obligacions i de tot el plom de la vida, voleu res millor que passar els dies corrent món?"

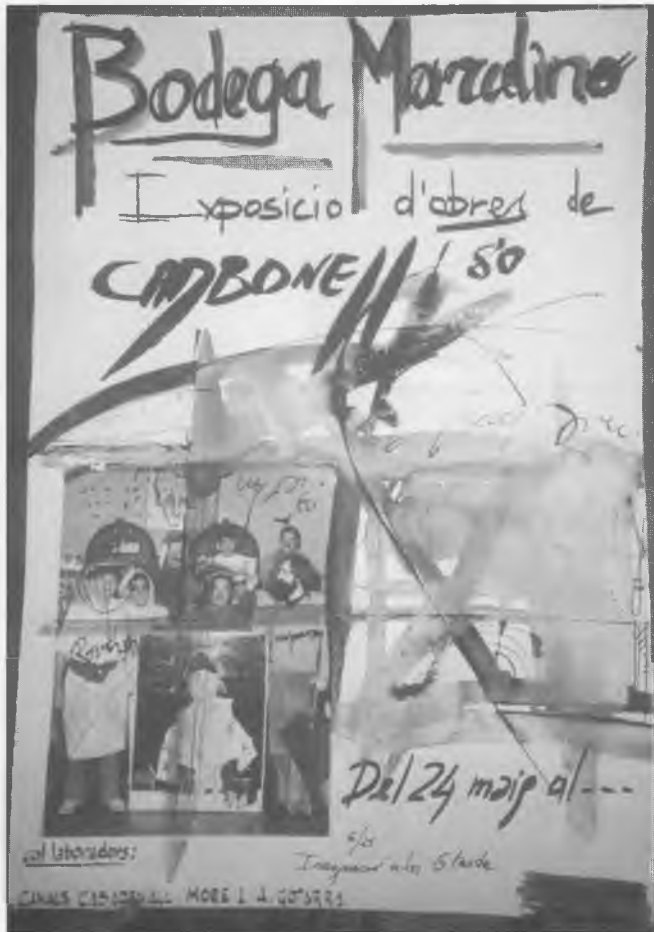
"Llarg de camins" a La dama enamorada de Joan Puig i Ferrer

No sé per què, però el record que m'ha quedat d'en Josep Roura, en Xoxa, és el d'un personatge de l'Ibsen i si més no del "llarg de camins" de *La Dama enamorada*. Sigui per la raó que sigui, en Xoxa ha deixat en mi un dels records més especials de la meua vida.

El recordaré sempre quan el Carnaval estava prohibit o, si més no, no es podia anar tapat de cara. Llavors, en Xoxa sortia als vespres embolicat amb un llençol i, entre ombres -aleshores la il·luminació pública no era com ara-, amagant-se per darrere de la peixateria o pels carrers Sant Telm o Estolt, espantava la gent amb un inefable "uhhhhh". Recordo que treia el cap per l'estanc de can Regolta, a can Paset, o a can Marcel·lino I, al cap de res, sense el llençol, es prenia un got de vi a can Marcel·lino preguntant qui era que anava pels carrers vestit de "borràs". Al cap d'una estona, es tornava a posar el llençol i, amunt i avall, seguia amb el seu "uhhhhh" tan particular. Aquesta mena de fer carnestoltes, tan allunyada de qualsevol manera d'entendre'l avui i, al mateix temps tan tossenca, és potser la manera més pura i més autèntica d'entendre el Carnaval.

En Xoxa... Segur que cap historiador farà la biografia d'en Xoxa, segur que mai no se li dedicarà un carrer, ni se li farà mai cap monument, però també, sense cap

dubte, que va deixar un record ben especial a molta gent. Jo el recordaré com una persona entranyable i sobretot diferent. No es preocupava gaire del futur i potser encara menys del que podien pensar els altres. Vivia al dia, conscient de què res és per sempre i que les coses bones de la vi a vegades són les més petites: el "quinto", el got de vida que prens amb uns amics una nit d'estiu, o la torrada a la vora de foc de can Marcel·lino una tarda d'hivern. Parlar d'en Xoxa és parlar també de can Marcel·lino, l'última taverna de Tossa, un local que no s'hauria d'haver tancat mai.

Que bona gent eren n'Amadeu i la seva família! Que bé s'hi menjava i quines tertúlies que hi havia! En Xoxa hi era sempre. A l'estiu, amb la presència dels turistes, al cap de res, es posava cigarretes al nas, a les orelles i a la boca i les encenia totes. Els forasters quedaven parats i treien les seves màquines de retratar i en Xoxa s'hi posava bé per fer les fotografies que calgués. Això sí, sempre que el convidessin a un got de vi i no el molestessin gaire. Si en alguna cosa l'ofenien ell els cantava:

"Soy un extraño para ti que pasa sin decirte nada..." i, donant-los l'esquena, es girava a parlar amb altres persones. Quan arribava el Carnaval, que no sé per quin motiu per ell era la festa més important de l'any, es posava -com si fos una perruca- una escarola a dalt del cap, una arengada a cada orella i un collaret fet amb botifarres. Ben content, agafava la bicicleta i anava a fer, en solitari, la seva rua personal. Per recordar-ho trobo molt bona idea que cada any el Grup Amistat organitzi una cercavila amb bicicletes i que acabi al

cementiri on està enterrat i a on tots els disfressats resen un parenostre en record seu.

La imatge d'en Xoxa, posant-se bé la boina com si s'arreglés els cabells, amb el coll de la camisa sempre aixecat enlaire, amb els jerses de ratlles i els pantalons sempre cenyits, ha estat també model per a pintors. Així tenim l'oli que va fer en Carbonell -no oblidem que en Carbonell va fer una exposició a Can Marcel·lino l'estiu de 1980- i el retrat al carbó amb què Granados Llimona va guanyar el primer premi de pintura ràpida d'altres procediments. També en Josep Galimany, que va pintar diferents personatges tossencs, el va retratar. I el mateix va fer en Rafel Sarabia.

Imatges, records... Però el record d'en

Xoxa és ben viu i més que res alegre. No sabem si ell va ser feliç, ni com se sentia per dins -en el fons sabem ben poques coses d'ell- però sí sabem que ha deixat una empremta en la història local. El record de la seva vida, bona o dolenta -segons molts no és així com s'ha de viure-, sempre estarà amb nosaltres. Ell, juntament amb d'altres tossencs especials que ja no estan amb nosaltres, potser no ha fet "grans" coses, però serà sempre recordat dins d'un context diferent i, per a molts, ben important.

Recordem-lo prenent un got de vi a can Marcel·lino i cantant:

"que un abanico sirve, ¿sabéis para qué?
para ocultar el rostro de una mujer,
y si con disimulo quereis mirar
por entre las varillas del abanico
veréis la mar."

Escalada a Tossa

CARLES COUSO VILÀ

De la secció d'Alpinisme del Club Excursionista de Gràcia

Sovintegen a la premsa, a la ràdio i a la televisió, notícies que ens diuen que arreu del nostre país, es practiquen cada vegada més els esports qualificats com d'aventura. Un d'aquests, potser el que més adeptes té i segurament el que fa més temps està arrelat a casa nostra, és l'alpinisme. Alpinisme és un mot derivat de la serralada dels Alps, aplicat per extensió a l'esport que es practica a totes les muntanyes del món. Fou iniciat a finals del segle

XVIII, quan al 1786 es pujà per primera vegada al Mont Blanc. Fer cims als Alps és, encara avui, la il·lusió de tot escalador. L'escalada no és més que un complement de l'alpinisme. De fet, és l'acció de pujar una muntanya per un indret difícil mitjançant l'ús de mans i peus, aprofitant els entrellats de les roques. Amb el temps, han sortit diferents estris que fan possible la conquesta de parets, inaccessibles fins a la seva aparició.

L'alpinisme i l'escalada són conseqüència de l'excursionisme. Els excursionistes començaren a caminar per senders més o menys practicables, amb l'ambició d'arribar cada vegada més lluny i més amunt. Però en un moment donat, els perfils de les serralades no admetien més camins i per assolir-los calia enfilar-se aprofitant totes les irregularitats dels penya-segats. S'ha d'admetre que són activitats que comporten els seus riscos, però per les experiències adquirides durant els molts anys que es practiquen, i si les coses es fan amb seny i responsabilitat, els contratemps que es presenten, proporcionalment amb el nombre de practicants, potser no són tan elevats com sembla.

Naturalment que no hi caben les improvisacions. Tothom ha de tenir consciència de les pròpies limitacions. Les experiències assolides en anteriors escalades i el reconeixement d'on poden arribar les forces físiques de cadascú, li senyalaran fins on pot arriscar. S'ha d'anar ben equipat, portar bon material i sobretot no desestimar les previsions meteorològiques.

No tothom pot anar sovint als Alps. Cal disposar de temps i de bastants diners; dues coses que no sempre es tenen. Però a Catalunya tenim abundància de llocs per gaudir de l'escalada. Llocs on en pocs dies i poques despeses et permeten guanyar cims meravellosos.

Des dels ports de Beseit fins als

Montllor

Sa Roca Tallada

Sa Roca Tallada

Pirineus, passant per la serra de Prades, el Montsec, el Garraf, el Pedraforca, el Cadí i sobretot Montserrat, trobaràs milers de llocs, amb més o menys grau de risc, idonis per a la pràctica d'aquest esport. Montserrat ha estat, i és encara, la veritable escola catalana de l'escalada, disciplina que alguns dels mateixos monjos del Monestir venen practicant des de fa molts anys. Assolir, per exemple, el cim del Cavall Bernat, que ho fou per primera vegada l'any 1935, és com obtenir un "apte" per al qui vol endinsar-se en aquest món de l'alpinisme. Però per fer-ho no cal pas ni sortir de Tossa. Sí, a Tossa també hi ha llocs apropiats. El meu avi recorda haver sentit explicar que durant la primera guerra europea va arribar a la vila una parella procedent d'un país beligerant, ell segurament desertor, i s'instal·laren a la barra-

ca de la vinya de Ca n'Oliver. Quan es volien banyar, baixaven, amb l'ajuda de cordes, a l'«Infern en Caixa» i als seus voltants. Segurament serien els davanters en fer escalada a Tossa. Es Codolar, Montllor i Solius -aquest, encara que un altre municipi, és a dues passes- són alguns dels llocs a que em referia. Al Codolar, millor dit, a Sa Roca Tallada, amb uns practicants de la mateixa vila i amb l'ajuda d'uns companys de Barcelona, s'hi ha obert set vies. S'han equipat amb "spits". Aquest estri és una mena de tac metàl·lic que quan més s'hi endinsa el clau, més s'aferra a la roca. Aquestes vies només tenen una alçada d'uns vint-i-cinc metres. Més amunt, la roca, una granodiorita, comença a descompondre's i la prudència senyala no passar d'allà. Són vies, doncs, d'entrenament o per a prin-

cipiants. Els "spits" són encara allà. A Montllor la roca és de granit, com també ho és la de Solius. A ambdós llocs s'utilitzaren tascons, peça de ferro similar a les que fa temps servien per fer estelles dels troncs. A Montllor és interessant la via de "Sa Roca des Camell" per la seva configuració en forma d'agulla. A Solius hi ha obertes moltes vies, de diferents qualificacions de perillositat, senyal que hi van molts practicants. Aquesta activitat de l'escalada, no sols podria ser un alicient per al jove de Tossa, podria ser també un bon complement dels atractius turístics de la vila. No tothom es pot vanar de tenir mar i muntanya tan a prop. Són molts els aficionats que busquen continuament llocs nous per a les seves experiències. I no hi ha dubte que una bona divulgació i planificació d'aquesta realitat, en portaria més d'un cap aquí.

JOSEP PLA

La transcendència didàctica d'una vida dedicada a escriure la crònica de Catalunya

M. PILAR SOLER GORDILS

• Una mirada domèstica a l'obra de Pla

Hi ha molts pobles petits que saben captivar a tots els viatgers per llurs pròpia idiosincràsia. A Palafrugell naixia el 1897 Josep Pla i Casadevall, empordanès de cap a peus, i al Mas de Llofriu exhauria els darrers dies de la seva vida el 23 d'abril de 1981. "Sempre-escriví-han estat del meu gust les coses limitades i manejables (...) L'Empordanet es lliga a la meva manera d'ésser, amb el meu vol curt, amb el gust que em donen les coses concretes i limitades".

Fill d'una família rural, després d'estudiar el batxillerat a Girona començà la carrera de medicina a la Universitat de Barcelona, que posteriorment, sense massa enardiment abandonà per la de dret. La seva vocació com a escriptor es despertà precoçment: col·laborà ben aviat en revistes comarcals "*Revista de Gerona*", "*Baix Empordà*"... Els seus primers exercicis literaris estaven estretament lligats al paisatge familiar. Un fet decisiu que el féu donar un tomb al seu tarannà professional fou l'entrada com a soci a l'Ateneu Barcelonès. Allí tingué ocasió de conèixer nombrosos personatges de l'època fins arribar a formar part, de la tertúlia que aplegava erudits tan importants com Eugeni d'Ors, Josep Maria de Sagarra, Pere Rahola,... La formació de Pla fou autodidacte com la majoria d'escriptors catalans. S'inicià en la lectura d'autors, molt variats, que l'acompanyaren i influïren al llarg de tota la vida.

Aviat Pla decidí bolcar tota la sensibilitat sobre el paisatge. Les proses d'aquest període donen la pauta del que més tard forjarà un estil: la voluntat de trencar amb la tradició modernista i noucentista, a canvi d'una expressió lligada a la naturalesa i la quotidianitat.

Acabada la Primera Guerra Mundial i tenint més clara la seva vocació, Josep Pla es dedicà professionalment al periodisme: debutà el 1918 a "*Las Noticias*", de Barcelona, per passar després a "*La Publicidad*", diari fundat per Eusebi

Josep Pla rebent la Medalla d'Or de la Generalitat

Pascual, republicà i lerrouxista, llavors el diari es caracteritzava pel zel i la rotunditat amb què curà de puntualitzar el moment polític i la seva posició enfront d'ell en un destacat editorial, sense signatura, com acostuma a practicar-se en l'actualitat. Uns anys més tard el diari fou adquirit pels germans Tuyà, de marcades tendències catalanistes i d'esquerres. Arribà, però, la crisi econòmica i féu agreujar la situació decadent, després de les nombroses vagues i de la mort del director; el juny de 1922 va celebrar-se la Conferència Nacional Catalana- en resultà un nou partit polític: Acció Catalana, que agrupava personalitats aïllades, disidents de la Lliga i antics catalanistes aplegant el bo i millor de la intel·lectualitat del País. En només 15 dies, catalanitzaven el diari passant a anomenar-se "*La Publicitat*". Josep Pla hi treballava com a corresponal, així fou enviat per a fer de redactor per Europa.

A principis dels anys 20, res no despertava més curiositat i inquietud a Europa que les vicissituds de la Revolució Soviètica. "*La Publicitat*" hi envià a Pla, el qual descriví la situació amb la perspicàcia sorneguera que el caracteritzava. Els lectors d'avui, habituals als reportatges gràfics i descriptius dels successos de l'altre cap de món, somriuran veient

ponderar peripècies d'un periodista de la segona dècada de segle. Val a dir que en altres temps, els mitjans de comunicació deixaven molt que desitjar i desplaçar-se o viatjar per cercar informació era tota una gesta. Als ulls dels ciutadans de l'època el corresponal era una mena de personatge quixotesco, bohemí, narrador d'esdeveniments i la ploma esdevenia un glavi al servei de la bona causa. Pla continuava la seva tasca arreu d'Europa: París, Itàlia, Berlín i Londres i, més endavant, també treballà a Madrid a "*La Veu de Catalunya*", el rotatiu dels conservadors catalanistes de la Lliga, allí va contribuir a conformar una expressió atractiva i entenedora, basada en els continguts de la informació.

L'ànim de Josep Pla cercava recórrer el món portant al cor la imatge del punt de partença, de la ciutat d'on sortí un dia llunyà, del lloc on nasqué. Pla fou un bon observador ja que compregué que només es pot estimar un indret si es coneixen els seus senders, les giravoltes dels carrers, el seu cel blau i gris, la gent que l'habita. Cal conèixer per poder estimar, Pla en tenia tota la certesa, perquè fou un viatger que contemplà les coses amb la ment oberta, fou capaç de captar matisos i d'entusiasmar-se amb el paisatge, amb la gent i amb la vida. Fou un alquimista de la prosa i de la terra. Els seus escrits transmeten aquella força, feta a voltes de serenor i d'equilibri, com si obrís les finestres de "ca seva" i respirés profundament, mentre deixa que penetrin la tramuntana i els verds de l'Empordà, la vida, que és inquieta i bellugadissa, curulla de taques de color.

Mica a mica, Pla anava llaurant el sòl literari com el pagès ho fa amb la terra fèrtil, conreava un estereotip el de terrassà, irònic, solitari, liberal conservador, catalanista, culte i cosmopolita obsessionat per l'escriptura. L'any 1925 publicà "*Coses vistes*", llibre amb què va impactar el públic i la crítica -especialment per un article memorable de Carles Riba. Descubrim un gran

escriptor. El més significatiu d'aquests llibres primerencs és que Pla es plantejava un projecte de futur. Manllevat dels herois novel·lescos posteriors a la Primera Guerra Mundial, interpretà un personatge ambivalent, egoista, que es mou entre l'amoralitat i l'escepticisme sobre la condició humana i l'obstinació per ordenar una naturalesa caòtica que s'esvaeix de la voluntat de les persones.

La política el va allunyar temporalment del projecte d'escriure. Cal remarcar, d'aquesta època, la seva presa de posició a favor de la Lliga de Cambó. Tanmateix, Pla -llevat del breu període en què fou elegit diputat provincial de Girona pel districte de la Bisbal d'Empordà (1921)- no va intervenir directament en política, sinó que en fou un observador sagaç. Durant la Guerra Civil de 1936 va haver d'exilar-se a causa de les seves afinitats polítiques. L'any 1939 tornaria a Catalunya. Aquest fet l'abocà a una llarga meditació interior fins que va reprendre el seu interès per escriure, passant a ocupar un lloc destacat en la literatura catalana com un dels millors prosistes del nostre paisatge i costums, esdevenint un cronista agut de la història contemporània.

El període més profitós l'encetà amb la publicació de "*Cadaqués*" (1947), "*Pa i raïm*" (1951), "*Un senyor de Barcelona*" (1951), "*El carrer estret*" (Premi Joanot Martorell 1951), "*De l'Empordanet a Barcelona*" (1956) entre d'altres... Des dels anys 50 fins a la seva mort va viure dedicat exclusivament a la publicació d'obres completes, de 44 volums, primer a Edicions Selecta i posteriorment a Destino. D'aquesta darrera cal destacar "*El quadern gris*", obra emblemàtica per la seva qualitat literària.

• Llegir Pla a l'escola

Esfilagarsar el teixit humà i professional d'aquest intel·lectual representa un repte que el bon educador ha d'escometre, ja que en els llibres de Josep Pla es troben les claus per interpretar el món cultural català. Els grans

homes, com succeix també en les grans obres, vencen sense esforç els entrebancs dels temps. I en surten enfortits, de la mateixa manera que la pàtina dels anys amorozeix les arestes cantelludes de les serralades pirinenques. Des d'aquesta perspectiva, Josep Pla esdevé un referent cabdal en la literatura actual. La seva vigència s'argumenta sola quan es ressegueix la seva trajectòria literària. Malgrat que commemorem el centenari del seu naixement, de cap manera el podem considerar un nom ancorat al passat, sinó un model viu per al present, un escriptor d'alta qualitat, apassionat per la feina, amb un sentit de la terra ple de transcendència, d'humanitat.

En el canvi del currículum a què ens encara la Reforma, l'exemplaritat i el mestratge de Pla són, efectivament, uns referents vius i imprescindibles per abordar la didàctica de la llengua. No endebades els docents són un sector, un col·lectiu estratègic per al futur de la llengua catalana i per al futur de moltes altres realitats sentides i valors de la nostra societat. Essent, doncs, l'objectiu primordial l'extensió del "coneixement" de la llengua, els professionals de l'ensenyament han de buscar la lògica per evocar Josep Pla. Finalment, d'aquest escriptor remarcar que en llegir les seves obres, hom troba el testimoni de tradicions, hàbits històrics, centenars de vivències, costums i testimonis. Evidentment, no es tracta d'estudiar l'obra de Pla des de la nostàlgia, sinó que cal contemplar-la com a model didàctic dins dels annals de la història.

BIBLIOGRAFIA:

- Riquer, Molas i Comas (1985). "*Història de la Llengua Catalana*", Ariel, Barcelona.
- Garolera, N. (1982). "*Anàlisi de textos literaris catalans*", Curial, Barcelona.
- Molas, Massot i Muntaner (1972). "*Diccionari de la literatura catalana*", Ed. 62, Barcelona.

El tapís d'en Xixanet i sa mitja cana

MERCÈ MUNDET TORRES

LA FESTA DE LA MARE DE DÉU DEL SOCORS

La festa de la Mare de Déu del Socors se celebra a Tossa el dia dos de juliol. Els actes comencen a les dotze del migdia amb una missa amb acompanyament d'orquestra. Acabada la missa, es canten els "Goigs de Nostra Senyora del Socors", que tenen la mateixa tonada que els que per la festa del Pelegrí es canten en honor de Sant Sebastià.

A les deu de la nit té lloc el tradicional "Toquen a córrer" o el "Ball de ses Nou Sardanes", que és la festa lúdica més concorreguda de la vila de Tossa. Els músics se situen sobre un entarimat a la placeta de davant de la Capella del Socors i multitud de tossencs i forasters omple els carrers de Socors i Portal, que són els que comuniquen la capella amb la porta de la muralla.

Tradicionalment cada parella de noies escull un noi (un darrere l'altre fins a nou, ja que nou són les sardanes). Les dues noies situen el noi al mig d'elles, l'agafen del braç i corren amunt i avall pel carrer. El carrer és estret, tres metres aproximadament, per la qual cosa amb prou feines hi caben els tríos que pugen i els tríos que baixen. A les voreres s'apilonen els que miren i/o descansen. Entre sardana i sardana (que consisteix en dues tirades de curts) hi ha el temps just perquè les noies deixin un noi i n'agafin un altre.

El ritme és frenètic, però tot i així no només ballen els joves, també s'hi atreueixen tríos o parelles de no tan joves i fins i tot pares i fills i petits sols.

Després de les nou sardanes, els músics toquen un vals que ballen les parelles i quan aquest acaba molts van a refrescar-se a la platja. És un bany a mitjanit pocs dies després del solstici d'estiu.

LA LLEGENDA D'EN XIXANET

La llegenda d'en Xixanet és una de les més populars de Tossa; s'ha trasmès oralment de generació en generació.

Aquesta llegenda ens parla d'un nen, en Xixanet, que vivia en una casa prop de la capella del Socors.

Un dia, quan en Xixanet tenia set o vuit anys, la seva mare el va enviar a comprar un setrill d'oli. En Xixanet, però no va tornar directament a casa sinó que va quedar-se al carrer jugant a baletes amb altres nens. Mentre jugaven, una baleta va tocar el setrill i el va trencar.

Mentrestant la mare, veient que el nen trigava, va sortir a buscar-lo. Quan va veure que tornava sense el setrill es va enfadar. Com que no era la primera vegada que en Xixanet en feia una de grossa, va perdre la paciència i li va dir: "Mal dimoni se t'emporti!!!".

El dimoni, que estava a l'aguait, va agafar el nen i apretà a córrer per endur-se'l a l'infern. La mare, desesperada i penedida, va implorar ajut a la imatge del Socors. De seguida la imatge va baixar de l'altar i va córrer per a empaitar el dimoni. Aquesta cursa de la Verge perseguint el dimoni és el que es commemora amb la festa del "Toquen a córrer".

La intervenció de la Verge va ser contundent. Va pegar el dimoni amb el ceptre -la mitja cana-, fins a deixar-lo sense banyes i va tornar en Xixanet sa i estalvi a la seva mare.

EL TAPÍS D'EN XIXANET I SA MITJA CANA

Identificació: Tapís d'en Xixanet i sa mitja cana.

Tema: La llegenda tossenca d'en Xixanet i sa mitja cana.

Autor: Probablement Josep Payet (1681-1752), clergue beneficiat de la capella del Socors del 1710 al 1750.

Aquest mossèn pintava banderes per a famílies de Tossa i també rebia encàrrecs de Lloret i Sant Feliu de Guíxols. La seva cal·ligrafia, impecable i molt artística es pot observar en les seves anotacions en els llibres de l'Arxiu Parroquial de Tossa.

Època: Primera meitat del segle XVIII.

Clients: Si atribuïm l'autoria a Josep Payet podem considerar que aquest mossèn va pintar aquesta tela

Tapís d'en Xixanet i sa mitja cana. Oli sobre tela de Josep Payet?

per a la Capella de la qual n'era el beneficiat per voluntat pròpia o per encàrrec.

Ambient social: A principis del segle XVIII es va ampliar la Capella i s'hi va col·locar un nou altar, un retaule barroc, l'any 1726. És en aquest moment de manifestació de la devoció per la Mare de Déu del Socors a Tossa que probablement és pintada la tela d'en Xixanet i sa mitja cana.

Una altra manifestació de l'esperit religiós del moment es pot llegir en una acta notarial del 28 d'abril de 1760, "Ajuste para la obra de la Iglesia de Tossa". Es fa referència a la decisió presa l'any 1755 d'edificar una nova església parroquial fora del recinte

emmurallat. Les raons a sumar a la situació de l'antiga església eren "...que a més de que molt xica se trobava convetuda de los ayres del mar...".

Ubicació-Funció:

- *Original:* Aquesta tela servia per tancar l'altar de la Capella del Socors durant la setmana de passió. Col·locar un teló davant l'altar era una pràctica habitual fins al darrer Concili. L'incendi que destruï l'altar l'any 1936 no va afectar la tela, perquè no era a la Capella en aquell moment.

- *Actual:* Fins fa pocs anys era al Museu Parroquial a l'Església de Sant Vicenç de Tossa, essent testimoni cada 20 de gener de les hores d'espera del Pare Pelegrí.

Actualment és a la Sagristia de la mateixa església, penjat amb sis anells en el pany de paret que hi ha sobre la porta que comunica la Sagristia amb la Capella del Santíssim.

La funció que té ara el tapís d'en Xixanet i sa mitja cana és únicament decorativa. Es podria suposar que atès que la Sagristia és molt més freqüentada que el Museu, l'obra pot ser més contemplada ara que abans; però cal dir que el possible observador topa amb dos inconvenients. Per una banda, l'alçada on està col·locada l'obra i per l'altra, l'amplada insuficient de la dependència no permeten una bona perspectiva. A més, les dimensions de la peça dificulten la seva col·locació en qualsevol pany de paret de la Sagristia. Si tenim present que el tapís va ser concebut per ser vist frontalment des d'una certa distància (des dels bancs de la Capella del Socors) es podria dir que el lloc més indicat de la Sagristia és la paret oposada a la porta que comunica amb l'altar; és a dir, la que utilitzen els feligresos, però és una paret al sud, amb una finestra. Trobar una alternativa no és impossible, però sí difícil.

DESCRIPCIÓ I ANÀLISI

En conjunt (veure esquema compositiu):

El tapís d'en Xixanet i sa mitja cana és en realitat un oli sobre tela. Amb tot, se'l coneix amb el nom de tapís.

Tot i que té la forma d'un quadrat de 260 cm. de costat, l'efecte de l'obra és de verticalitat ja que el fons blau és d'un to més fosc en dues bandes verticals d'uns 2 pams d'amplada. Aproximadament aquesta és l'amplada que hi ha des de la corona de la Verge al límit de la tela; per la part inferior l'amplada del fons és menor.

La composició és triangular i presenta un eix de simetria vertical.

Les cinc figures que hi ha representades estan en un mateix pla i tenen com a base una forma lleugerament ovalada.

En el tapís es poden observar els diferents episodis de la llegenda acompanyats d'un curiós joc de mirades: a la dreta, sota la mirada del nen Jesús, la mare d'en Xixanet agenollada que mira la Verge (que té el cap al vèrtex del triangle) i té les mans en actitud de pregar. Al centre, majestuosa, està la Verge del Socors en una posició clarament jerarquitzada ja que, la Verge té una alçada gairebé doble de la dels altres personatges, que estan disposats en un rectangle apaisat en la zona inferior. La Verge agafa el Nen amb la mà esquerra i té a la mà dreta

la mitja cana -ceptre amb el qual amenaça el dimoni tot mirant-lo. És clarament observable una línia inclinada, dinàmica, que uneix les mans pregants de la mare d'en Xixanet i la mitja cana amenaçadora de la Mare de Déu: l'acció d'oració. Com que fem la lectura d'una imatge d'esquerra a dreta, l'efecte és descendent; és per això que l'impacte visual seria més fort en ascendent.

La Verge dirigeix la mirada al dimoni i aquest torna la mirada i, desvergonyat li treu la llengua mentre clava les urpes a en Xixanet que se'l mira amb cara de por i s'agafa al mantell de la Verge, el seu mantell protector.

És de remarcar que tant la mitja cana com mig cos del dimoni surten del perímetre del triangle de la composició.

Dels personatges

Mare de Déu del Socors: Situada al bell mig de la composició, té posició frontal amb el cap girat cap a la seva dreta, on hi ha el dimoni.

Recorda una matrona romana. Les proporcions del seu cos segueixen el cànon de Lísip (alçada del cos és igual a vuit caps).

El mantell blau -color de Maria- deixa veure els cabells foscos sobre el front. El nas és prominent i, en canvi, els llavis són exageradament petits. Una aurèola lluminosa, símbol de santedat, envolta el cap.

Sota el mantell, la Verge vesteix una llarga túnica daurada cenyida amb un cordill a la cintura. Tant el mantell com la túnica són senzills, és a dir, sense acabats de tipus luxós.

És de destacar l'acurat estudi dels plecs del mantell que parteixen de la mà que aguanta el Nen Jesús.

Sa mitja cana: Cana, del llatí canna, "canya".

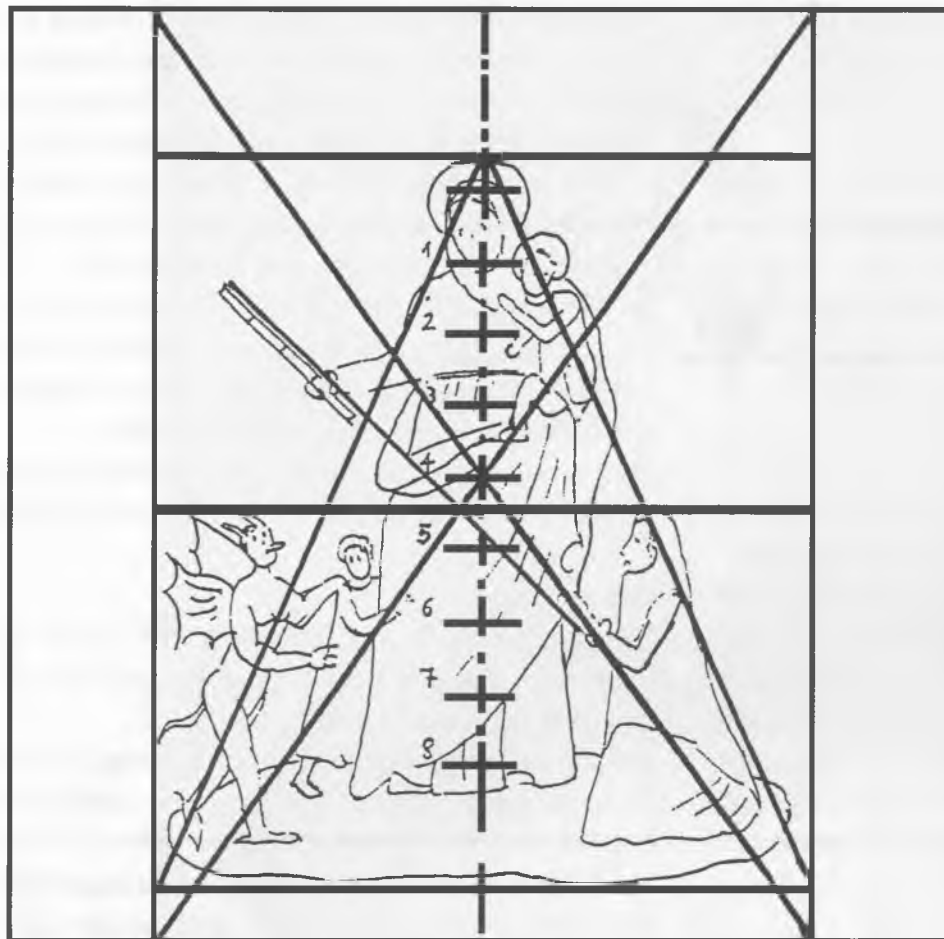
La cana és una antiga mesura de longitud estesa pels Països Catalans, Occitània i el Nord d'Itàlia. Aquesta mesura es divideix en 8 pams i equival a 1555 mm.

El curiós ceptre de la Verge del Socors, la mitja cana, medeix, per tant, 77'75 cm. Aquesta mesura és idònia per als drapers, sastres...

En la pintura se la representa d'un color marró clar i són ben visibles les marques de quatre pams. Sembla feta de fusta.

És de destacar que en cap escrit tossenc es fa referència a la mitja cana (algun document, els goigs,...) En canvi, en els Goigs de la Mare de Déu del Socors de Barcelona, la Verge s'anomena del Socors o de la mitja cana.

Nen Jesús: És la figura d'un nen ja crescutet, de cabells castanys al qual la seva mare duu al coll. Té el cos llarg i les cames curtes: és més aviat desproporcionat. Detalls

Esquema compositiu

com aquest revelen que l'autor no era un gran tècnic. Al seu favor es pot dir que en aquest cas s'enfrontava amb una obra de grans dimensions per a la qual, potser, no disposava de l'equipament necessari.

El Nen Jesús està situat de costat i mentre posa la mà dreta sobre el cor de Maria, la seva mare, li toca el mantell amb l'esquerra. Una actitud molt filial que no li impedeix, però, preocupar-se, de la Mare d'en Xixanet, a la qual mira atentament. Certament l'autor era un bon pedagog, aquest Jesuset infant-adult ens ho demostra.

Porta com a únic vestit una túnica de color marronós que deixa al descobert les dues cames. Al cap té l'aurèola.

Mare d'en Xixanet: És una dona de mitjana edat (entre 40 i 50 anys) en posició de perfil, agenollada i amb les mans en actitud orant. L'expressió del rostre és de tristesa. La seva indumentària és la d'una dona de finals del segle XVI-principis del XVII- i no és del tipus popular, ans al contrari: dos elements del seu vestuari tenen una funció únicament estètica: la gorguera i els punys amb puntes; ambdós de color clar.

Té el cap cobert per un mantell d'un to clar del qual sobresurten els cabells castanys. El vestit és marronós,

amb una faldilla llarga, ample i amb plecs que arrossega pel terra. Al damunt porta una mena de sobretot fosc, gairebé negre, sense mànigues que és més llarg per darrera que per davant i que no permet ni insinuar la cintura.

Dimoni: És la figura que està més desplaçada del centre, la que està més a l'esquerra. La raó pot ser que es tracta del personatge més dinàmic de la pintura: està en moviment, fa un pas.

La posició del costat no té més avantatges. Es pot observar com la cama dreta tapa tot el que cal tapar ja que està nu. Això resultaria difícil en una posició frontal. A més, estant de costat permet la visualització de tots els atributs que li són propis: la llarga cua, les urpes de mans i peus, els esperons dels peus, les ales blavoses, relíquia d'un passat més elevat, i com no, les banyes. És

una representació antropomòrfica que té com a model un sátir.

El color de la seva pell és vermellós, color que recorda les flames de l'infern. L'expressió del rostre és també la que cal esperar d'un ésser de la seva calanya: és irreverent, treu la llengua a la Verge i la mira amb els ulls oberts com plats.

La lluita del bé contra el mal sembla ja guanyada per la Verge del Socors i és que el seu adversari, petit i rabassut, no li arriba ni a la cintura. La grandesa de Maria, contraposada a la baixesa del dimoni, és molt accentuada en aquesta obra i permet a l'autor situar l'arma del càstig -la mitja cana de la Verge- fent punteria al cap del dimoni, la part del seu cos on ha de ser atacat, segons diu el Gènesi al capítol 3.

Xixanet: El nen protagonista de la llegenda està representat al tapís com un vailet d'uns 7 o 8 anys, amb els cabells arrissats de color pèl-roig.

En Xixanet està en posició de tres quarts perquè fugint de les urpes del dimoni, al qual mira amb preocupació, busca refugi en el mantell protector de la Verge.

Vesteix una túnica llarga de color clar cenyida a la cintura i calça una mena de botes marrons.

TURISSA

Coordinador
Josep S. Cullell

Col·laboradors
Mario Zucchitello, Francesc Fonalledas,
Vicenç Esteban, Carmen Estévez,
Josep M. Ainaud de Lassarte,
Joan Carreres i M. Pilar Soler

Fotografia
Jaume Moré

Capçalera
Gemma Noguera

Edita
Associació Turissa,
Av. del Pelegrí núm. 8 - 17320 Tossa
Telèfon 34 09 05

Impressió
Indústria Gràfica Monserrat, s.a.

Turissa és una revista d'aparició trimestral. No comparteix necessàriament l'opinió i les interpretacions que s'hi publiquen.

Carnaval 1975

Carnaval 1976

Carnaval 1976

Carnaval 1977

Carnaval 1977

Carnaval 1980

Carnaval 1980

Carnaval 1981

Carnaval 1982

Carnaval 1982

Carnaval 1983

Carnaval 1983

Carnaval 1984

Carnaval 1984

Carnaval 1985

Carnaval 1980

Carnaval 1981

Carnaval 1985

Carnaval 1986

Carnaval 1987

Carnaval 1987

Carnaval 1988

Carnaval 1986

Carnaval 1986

Carnaval 1988

Carnaval 1989

Carnaval 1989

Carnaval 1990

Carnaval 1991

Carnaval 1991

Carnaval 1992

Carnaval 1992

Carnaval 1993

Carnaval 1994

Carnaval 1990

Carnaval 1993

Carnaval 1994

Carnaval 1995

Carnaval 1995

Carnaval 1997

Carnaval 1997

CARNESTOLTES: UNA MICA D'HISTÒRIA

JOAN CARRERES I PÉRA

"Carnestoltes quinze voltes
i Nadal de més a més"

(Del "Cançoner Popular")

I. UN JOC DIALÈCTIC

Escric això en ple Carnaval -o Carnestoltes, com diem per aquests verals-. No sé quan ho llegirà el lector; si farem "Pasqua abans de Rams" o, com deia l'àvia, "Les bogeries de Carnestoltes sortiran per Tots Sants".

Tant se val. El Carnestoltes forma part del dualisme inherent a la criatura humana, que cerca un doble caràcter en el temps i en l'espai i els confereix dimensió sagrada: vegem, sinó aquest llistat, petit però ben representatiu del bé i el mal, ordre i desordre, llei i transgressió:

Sagrat	- Profà
Cel	- Infern
Àngel	- Dimoni
Cos	- Ànima
Sol	- Lluna
Gràcia	- Pecat
Dia	- Nit
Treball	- Vacances
Clàssic	- Pop
Carnaval	- Quaresma

II. EL NINOT DE PALLA

"De primer o de "rader",
Carnestoltes pel febrer"

(Dita popular)

"Carne Vale"; i "Carnes Tollendas". Tant se val. L'avi Carnestoltes, descarat i pletòric de lubricitat, burleta, foteta i burxeta, sorgeix de l'ancestral memòria col·lectiva i s'asseu en el tron daurat. El seu regnat és efímer; o no ho és tant. Oficialment, tres dies.

Oficialment, és clar; perquè trobem múltiples col·lectius que tenen l'avi Carnestoltes entronitzat tot l'any: col·lectius del món de l'espectacle, el mim, el teatre i la televisió; la prostitució masculina, neutra i femenina; les bruixes i bruixots, els endevins, fetillers i nigromants; els traficants de drogues toves, dures i de laboratori; i, en conjunt, una societat distreta que, com afirma la popular cançó, riu per no plorar: *Cantem i ballem, saltem i brinquem: que ja dormirem quan morirem!*

Qui és exactament l'avi Carnestoltes? *Ninot de palla vestit amb roba* -defineix la GEC- *que hom penjava a les places públiques durant els tres dies de Carnaval i que era cremat el darrer dia.* En canvi, en el primer Diccionari Català que conservo, titulat "Diccionari Català- Castellà-Llatí -Francès-Italià", editat l'any 1835, la definició de Carnestoltes és molt més etimològica: diu, literalment, amb el català de l'època: *Los tres dias de carn que hi ha antes del dia de Cendra.*

Oficialment, doncs, l'avi Carnestoltes va néixer ahir, regna avui i morirà demà.

L'Herald anunciador de les Carnestoltes barcelonines amb un penó simbòlic del qual penja una banya, segons una capçalera de romaç del segon terç del segle XIX. (Col. de l'autor).

III. L'«HIVERNÀS»

D'on ve la festa de Carnestoltes? És una reminiscència precristiana de les anomenades "Lupercàlies", a la cua de l'any civil, situada en un context cultural ben determinat emmarcat en el cicle agrícola rural. Per això l'Avi Carnestoltes apareix en els mesos

L'Avi Carnestoltes era anomenat antigament "Hivernàs" i com que els sacerdots de Saturn es vestien amb pells de llop, aquests mesos d'hivern en què la terra dormia començaven amb les "Saturnals" i acabaven amb les "Lupercàlia". Eren les vacances; les llargues vacances d'hivern.

En Carnestoltes discutint amb la Quaresma

"dormidors": aquests mesos comencen per Sant Nicolau (lectura cristiana de les antigues saturnals) a principis de desembre; passen pels "Innocents", la "Setmana dels Barbutts" i acaben amb el Carnaval.

Recordem que l'any acabava en el mes de febrer, el més curt de l'any. D'aquí la "cua" de les hores que cada quatre anys fan un dia més. Les "Lupercàlies" eren, doncs, les darreres festes de l'any, abans de començar l'any nou amb el deïxondiment de la primavera, que també en el món clàssic era celebrada amb ritus de purificació que duïen a terme les vestals, sacerdoesses que consagraven als déus la seva virginitat.

IV. "CARNE VALE"

En el dualisme *ordre - transgressió*, aquesta època de l'any representava el *desordre*. Es diu que Evandre, rei d'Arcàdia, abans de la fundació de Roma construï en el Mont Palatí un santuari dedicat al déu *Faunus*, el nét de Saturn. Faunus era representat amb rostre humà, potes de cabra, banyes i cua de boc. Fou el símbol de la virilitat i el representant del Corn de l'Abundància.

Les Lupercàlies duraven 12 dies; els darrers del mes de febrer. Durant aquests dies, els "Luperci" -sacerdots de Faunus- es passejaven per Roma i, vestits amb pells de boc, resseguien les muralles de

la ciutat; eren aclamats per les multituds i asseguraven amb ritus eròtics la fecunditat dels homes i els animals.

Aquesta festa es trobava tan arrelada que el cristianisme l'assumí com un mal menor, abans d'iniciar l'etapa de la purificació quaresmal. En l'Església Apostòlica, la Quaresma tingué 40 hores de dejuni complet: de les 3 de la tarda del Divendres Sant fins a les 7 del matí del Diumenge de Pasqua.

L'any 325 el Concili de Nicea amplià les quaranta hores a quaranta dies i transformà el dejuni en abstinència de carn. I fixà les antigues "lupercàlies", anomenades "carne vale" o "carne tollere" als tres dies anteriors al Dimecres de Cendra.

V. "CARNE TOLLERE"

Pulvis eris et pulvis reverteris. A la característica sentor de cera, fum i encens de les nostres esglésies, avui s'hi afegeix gust de cendra.

Des de molt antic, el dejuni acompanyà l'ascètica. El practicaren els egipcis, babilonis, grecs, romans, jueus, àrabs, asteques...

Ball de fer ploure del Bruixot de Cadaqués, a l'Empordà

Ball de la Mort, del Ripollès, per a assegurar la collita del blat i fer trobar casador a les donzelles

Lligat a determinats ritus d'iniciació, apareix en els diversos pobles de la terra.

Després de les "Lupercàlia" -equivalents si fa no fa als nostres carnivals- el món clàssic establia unes setmanes d'austeritat. A l'extrem, mitjà i pròxim orient, el dejuni assoleix un inconfusible to penitencial, expressat al món bíblic d'una triple manera: dur vestit de sac, seure damunt la cendra i, evidentment, abstenir-se de menjar durant un temps determinat.

En l'àmbit cristià, l'església estableix dos dies de dejuni a l'any: Dimecres de Cendra i Divendres Sant. El primer, té el significat iniciàtic d'entrar a la Quaresma; el segon, meditar la crucifixió de Crist. Entre aquests dos dies de dejuni, s'hi intercalen els set divendres d'abstinència: dies de reflexió, austeritat, generositat.

Pulvis eris et pulvis reverteris. Rel·ligat amb la pregària silent i l'almoïna solidària, no us sembla que el dejuni pot tenir algun sentit més profund que la simple dietètica? De la mateixa manera que el gris-cendra pot assolir el to, apassionant i esperançat, del gris perla; fragància d'ascetisme,

fortor de despullament, perfum de reconciliació.

VI. EL CARNESTOLTES, AVUI

L'Avi Carnestoltes s'ha començat d'escampar pel país amb les seves bogeries sarcàstiques i les seves burles pantagrèliques. Antigament, cada poble se'l muntà a la pròpia imatge i semblança. Avui s'ha universalitzat i es munta a imatge i semblança de la de la promoció publicitària i televisiva.

Grotesc i estraferit, temps era temps caminava arrossegant la carcanada de porc -la *sardina*, en pura llengua castellana-. Del porc que s'havia cruspit abans del llarg dejuni quaresmal per treure el ventre de pena. Avui presideix muntatges de foll reclam, festes i desfilades, tecs i shows espectaculars, i proclama arborats manifestos de to cru i contingut mordaç. Té una dilecta esposa: missenyora Televisió que, al llarg de l'any, fa mèrits més que sobrats per anar-hi de parella, perquè dia rere dia només busca el costat carnavalesc de la notícia. -*Què hem de fer, doncs amb el Carnaval?* No hauríem de tornar-lo a humanitzar i alliberar-lo de les urpes d'aquest consumisme?

Ara s'està fent un Carnestoltes purament artificial. S'organitza "per fer venir gent" i potenciar les iniciatives turístiques. D'entrada, això no seria pas blasmable. Com no ho són les processons de Setmana Santa, quan són autèntiques manifestacions de fe. Que en va de bé! Per les altes institucions, perquè veuen el poble entretingut. Pels ajuntaments, perquè obliden momentàniament els números vermells. Pels "mass media", per allò del rànquing d'audiència. I, per què no? Per les escoles i els instituts, perquè si tot va bé, podran organitzar el viatge de Setmana Santa.

Aleshores, la "rua", el tec, el gran espectacle, esdevé un gran espot publicitari. Un bon esquer, especialment per al jovent -que guanya poc, però té l'avantatge que s'ho gasta tot. S'agafa el calendari. "Aquest cap de setmana tu, l'altre jo". No compte el cicle de l'any, que és molt precís i concret, ni el temps de vida del Carnestoltes, que va del Dijous Llarder, o Dijous Gras, fins al Dimecres de Cendra. Es tracta d'inflar-li el cos. Encara que se li mati l'ànima.

EL CARNAVAL

JORDI MALLAFRÉ I MORELL

Durant el franquisme, el Carnaval obviament era nul; malgrat tot a partir del dijous gras i fins al dimarts de Carnaval, passejant per les Rambles de Barcelona, invariablement s'hi podia veure algunes disfresses infantils, especialment pel Pla de la Boqueria.

Fou en el postfranquisme quan el Carnaval s'anà normalitzant. A Barcelona, la rua de Carnaval del 1980 fou molt concorreguda i vistosa. Jo vaig participar-hi com a comparsa d'una carrossa titulada "Trencar l'olla" on es jugava a trencar l'olla. El recorregut era sortint de la plaça d'Espanya, per la Gran Via, carrer del Bruc, fins a la pla-

Carnaval 1992

de Sandford i Londres, Anglaterra. El 1990 fou una disfressa d'àrab, no molt convincent, però la de 1991 fou una disfressa molt clàssica, la de pallaso, la qual causà bastant admiració entre els meus amics.

Amb la disfressa de 1992, de Mickey Mouse, vaig aconseguir el primer premi d'individuals. El 1993 fou una disfressa basada en la famosa novel·la de Bram Stoker "Dràcula" incluint-hi els detalls més petits com el medalló i el barret de copa del comte Dràcula. La disfressa de 1994, ja no tan vistosa, però digna de comentar, fou la d'un palestí amb

Carnaval 1991

ça d'Urquinaona, Via Laietana, acabant al passeig de Colom. Total, un recorregut d'uns vuit quilòmetres.

Com a tot arreu, després de la dictadura, el Carnaval de Tossa de Mar s'ha anat celebrant any darrere any.

La meva col·laboració en el Carnaval de Tossa de Mar ha estat contínua des del Carnaval de 1989 amb disfressa de cirurgià, recordant els sis mesos que vaig treballar com a infermer en el Littlemore Hospital d'Oxford, un hospital situat a tres milles de la població d'Oxford, a la carretera

Carnaval 1993

Carnaval 1994

un cartell demanant la independència per al seu país. El comendador de l'any 1995, personatge de la distribució de la famosa obra de Zorrilla "Don Juan Tenorio". La disfressa del Carnaval del 1996 es dedicava a l'infern -del cap de l'infern que es donava

Carnaval 1996

a conèixer amb un rètol que deia: "I'm the king of hell" (Sóc el rei de l'infern). I finalment la del 1997, el Zorro, el justicier, fidelment representat.

Avui diria que tots els pobles de Catalunya tenen el seu Carnaval. I com sol passar, un any pot ésser més lluït que un altre. Tossa de Mar, ha sabut conservar el seu Carnaval amb un nivell bastant estable. Espero que continui així en el pròxim futur. Hi ha diferents costums locals vers el plantejament del programa. Per exemple, recordo que la mare

ens feia anar disfressats als meus germans i a mi al berenar de Dijous Gras que oferia el col·legi. El berenar constava de coca de llardons i després fins a diumenge de Carnaval, que tant els meus germans com jo ens disfressàvem de Pierrot i ens divertíem tirant paperets a la gent que passava per les voreres, a excepció de quan la rua passava pels carrers, a partir de les quatre de la tarda. El dilluns i dimarts repetíem tirant paperets una altra vegada. Però avui dia el Carnaval varia a cada poble. Particularment a Tossa de Mar, l'impuls del Carnaval s'ha mantingut accentuat en un notable crescendo.

Conec molts costums de pobles dels voltants de Barcelona i puc dir amb seguretat que el Carnaval d'avui comparat amb el de fa vint anys no s'assemblen gaire. El d'ara ha guanyat en qualitat i fantasia. Aquest canvi també l'ha sofert el Carnaval de

Carnaval 1995

Tossa de Mar. Bé, per acabar voldria dir que aquí el Carnaval continui millorant en idees noves, que facin un puntal cívic d'alegria i xerinola i per sobre de tot, que continui l'estabilitat política. Només em queda dir: Visca el Carnestoltes!!!

Carnaval 1997

Els vells Carnestoltes de Tossa

VICENÇ ESTEBAN I DARDER

La festa de sant Antoni Abat, el 17 de gener, era a Tossa com un inici del període de Carnestoltes. Al matí, a la plaça de l'Església, hi havia la benedicció solemne de tots els animals de ferradura de la vila. Solia fer molt de fred. Era la setmana anomenada dels "barbuts", i tot el poble, grans i xics, ben abrigats, anaven a presenciar-ho.

Eren moltes les famílies de traquiners o terrassans que tenien més d'un animal. Cavalls, muls i ases eren ben abundosos a la població. Alguna vegada n'hi havia algun que en veure'n d'altres es posava nerviós i s'esquivava. Pas-

sava al galop pels carrers, bufant i remillant, amb els ulls brillants i traient bromera per la boca. Les mares i àvies corrien esverades i protectores a fer entrar les criatures a casa. El senyor rector beneïa tots els animals, que els seus amos havien guarnit amb bast nous, cintes i picarols. Es cantaven els goigs al sant:

"Ja que sempre vencedor
del dimoni sou estat,
imploram per protector
a vós, sant Antoni Abat."

Després es feia una volta a l'església i un llevant de taula amb

acompanyament de música i amb tot lluïment. Al vespre hi havia ball de músics a la sala de la Cassola. Era molt concorregut, tant, que m'explicaven que fins les parets suaven.

Al carrer de Vidreres, avui de Pau Moreu, en una casa de terrassans de molta solera, veïna de la porta del darrere de la sala de ball, aprofitaven per matar un porc, ben engreixat amb blat de moro i faves seques, a més de bullides de verdures amb força segó. Feien tota una perola plena de botifarres exquisides, que els homes anaven a menjar acompanyades de bones torrades fetes a la vora

del foc i regades amb vi de la terra o d'alguna bóta del celler reservada per aquesta diada. Els porrons s'omplien i es buidaven ben alegrement.

Passat sant Antoni, als vespres començaven a córrer per als carrers de Tossa, especialment els dijous i dissabtes -mai en divendres, perquè era dia de respecte per la mort de Jesucrist- els "capots", fins al Carnestoltes. Eren homes que anaven vestits de roba d'aigua: uns pantalons i un gec confeccionats amb un teixit que escopia el líquid, que solien usar els pescadors i mariners en dies de temporal fort; un barret gros al cap, del mateix gènere, i la cara tapada amb una careta de drap. En una mà duïen una canya curta i, a l'altra, una figa seca lligada a un cordill. Se'n deia "fer pesca la figa". Les criatures havien d'aga-

far la figa amb la boca i podien menjar-se-la, però si provaven de tocar-la amb les mans, els hi ventaven un cop de canya.

També als vespres es feien focs a places i cruïlles dels carrers de la vila. Amb quatre mòdegues, tomanyins, gatoses, romanins o sabs s'encenien fogueres que el jovent voltava fent sardanes i cantant cançons i follies. Les cançons eren apropiades pel període de Carnestoltes, moltes bastant picaresques i amb temes poc respectuosos: "*El*

frare de les alforges", "*El terrisser*", "*Mestre Joan*", o bé més alegres com: "*A l'horta del meu pare*", "*Les veïnes del veïnat*", "*El caçador i la pastoreta*" i tantes d'altres temes. Les follies eren quartetes

que s'improvisaven tot ballant ballant les rotllanes.

"Aquest home que ara passa no m'ha dat la bona nit, Déu li dongui un mal de ventre i en es cul un escorpit."

El pobre home passava tot escorregut i rondinant pel mal juri que li acabaven de fer. Algun noi aprofitava l'ocasió per tot discretament dirigir-se a una noia del ball.

"Allà dalt de la muntanya si n'hi ha un pedrís daurat per a seure-hi na Carmeta i en Narcís as seu costat."

I continuaven,

"A la re-tinc-tinc que m'has robat el cor que tinc i encara el tinc i encara el gordo i el gordaré fins al dia que em moriré."

El poble s'omplia de cants del jovent i del perfum de les plantes aromàtiques cremades a les fogueres.

Disfressa que fa ballar la figuereta, segons un gravat de l'Enciclopèdia de Tipos y Costumbres

També es començava el període de "parlar a màscara". Els homes, especialment els joves, es posaven a dins d'un balot d'ensacar carracs. Era un sac enorme que els cobria completament i que només els permetia de treure les cames per baix. A través del teixit xarpaller de l'arpillera hi veien, però, en canvi, ningú els podia conèixer. Anaven a sota de les finestres de noies i dones i estrafent la veu per no ésser identificats, deien a la que es dirigien: "Roseta, et vinc a dir tot el que es pot dir i tot el que no es pot dir" i començaven amb tota mena d'elogis o trapasseries sobre la pobra Roseta ai·ludida, o a la que toqués. Algun pretendent desairat s'aprofitava impunement per bescantar en públic, amb raó o sense, les intimitats de les altres persones. A vegades sortia una mare indignada, armada amb una escombra de bruc, repartint llenya a tort i a dret, o algun pare o germà ofesos, brandant un garrot. Quan acabaven els parladors fugien corrent fent "es ceí", que era una mena de crit molt agut. Essent alcalde de la vila el senyor Josep Bas del carrer Nou i pare

d'una filla que era atabalada amb tota mena de "parlars a màscara" i "enramades", es conta que el pare, indignat, va sortir al balcó armat d'una escopeta i va començar a disparar trets contra els parladors agosarats, que varen fugir com ànimes empaitades pel diable. L'endemà va publicar un bàndol prohibint les "parlades a màscara" i les "enramades", sota pena de sancions econòmiques i presó per tot aquell que no obeís la seva ordre. Va ésser encara víctima de més d'una broma pesada i grollera, però d'aquesta manera

es va acabar aquest costum tradicional tossenc.

El tercer dijous abans del Carnestoltes, s'anomenava el "dijous de les comares". A la tarda, les dones es reunien a colles, anant a fer un berenar al bosc. De tornada, al vespre, feien un ball de piano de maneta o manubri a la sala de la Cassola. Elles tenien el privilegi d'anar a buscar els homes per anar a ballar.

El segon dijous anterior al Carnestoltes, hom en deia "dijous de compares". Els homes es prenién festa a la tarda i anaven a berenar a les cases de pagès a on els feien truites d'espàrrecs de bosc, bevent un bon vi de la collita de la casa. Tots baixaven cap al poble eufòrics i engrescats, també hi havia ball i eren ells els que triaven.

L'últim dijous era el dijous gras. Es feia un gran berenar, menjant botifarres i coques de greixellons. Hi anava tothom, grans i petits. Era la diada d'atipar-se de porc abans dels dejunis de la Quaresma. El ball final, a on dansava la multitud, era lluit.

El Carnestoltes durava tres dies: diumenge, dilluns i dimarts.

Disfressa que fa ballar la figuereta, segons una auca de festes i costums de Barcelona del segon terç del segle XIX

Cada dia hi havia passades amb música, que feia el volt gros de la vila, per anar a raure al ball a on la gent disfressada semblava presa de la follia de viure. Tothom furgava per les velles caixes de roba o armaris buscant vestits vells per abillar-se. A moltes cases benestants prestaven vestits i capells a la gent que els en demanava. Alguns s'havien fets famosos perquè no fallaven cap any. Una disfressa molt corrent i que era molt abundosa, era la que en deien de "frare". Es posaven una coixinera blanca al cap, fent de caputxa, i lligada al coll amb una veta. Del coll en avall es posaven uns enagos blancs de dona i de cintura en avall uns altres, la cara enfarinada o bé amb una careta.

Les monges que estaven a Tossa en aquella època i que es dedicaven a l'educació de les nenes, s'horrortzaven quan passats els dies de Carnestoltes, preguntaven molt serioses a les seves alumnes si s'havien disfressat. Les més càndides contestaven que sí. La monja insistia: "¿De mujer?". "No, madre". Continuava interrogant: "¿De hombre?". "No, madre". La monja no s'ho acabava de creure. "¿De qué?". "De fraile", deia la nena. La monja quedava esparverada i estorada pel

que creia que era el màxim de burla a la vida monacal.

Les bromes, comparses, sa-raus i facècies eren corrents. S'havien arribat a fer batalles de confits a la plaça.

En aquelles èpoques i durant llargs anys, a Tossa hi havia dues societats recreatives i dues sales de ball. Una que era més freqüentada per gent obrera i menestral, i l'altra que era de les famílies que més figuraven dins del poble o que pretenien fer-ho. No cal dir que en diades com el

Carnestoltes tothom s'aprofitava anant amb la cara tapada per fer tota mena de bromes, algunes molt enginyoses, d'altres una mica pesades pels que tenien de suportar-les.

El Dimecres de Cendra es feia el berenar "d'anar-lo a enterrar", però també a l'església recordaven amb la imposició de cendra l'efímera que és la vida. Uns ho tenien en compte per viure-la més intensament, altres per preparar-se per als dejunis i abstinències de la Quaresma.

Sant Antoni Abat. Gravet al boix. Col·lecció Vicenç Esteban i Darder

**C
A
R
N
A
V
A
L**

PREMI ESPECIAL ASSOCIACIÓ D'HOSTALERIA

1 9 9 8

1r i 2n PREMI INDIVIDUALS

**1r PREMI
COMPARSES**

**2n PREMI
COMPARSES**

**3r PREMI
COMPARSES**